

วิเคราะห์หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการ: กรณีศึกษา
การตัดสินปัญหาพระวินัยช่วงสังคายนาครั้งที่ 1 ของ
พระมหากัสสปะ และการพิจารณาปัญหาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

Analyzing the Ten Purposes of Monastic Legislation: A
Case Study of Disciplinary Judgment during the First
Council of the Elder Mahākassapa and Reflection on
Contemporary Sangha Issues

พระมหาธณัฐสันต์ กิตติสารโ

Phramaha Thunsun Kittisaro

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Education students, Buddhism graduate school,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: thunsun@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 12 กรกฎาคม 2566

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 27 กรกฎาคม 2566

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 20 สิงหาคม 2566

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 27 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสาเหตุใหญ่อย่างหนึ่งเกิดจากการผิดพระวินัย เมื่อปัญหาใด ๆ เกิดแก่คณะสงฆ์แล้วเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะดำเนินการตัดสินปัญหานั้น ๆ หลักการอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้พิจารณาปัญหาด้านพระวินัยคือ หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งนำเสนอการวิเคราะห์หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการ เพื่อนำมาศึกษาการตัดสินปัญหาพระวินัยช่วงทำสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระมหากัสสปะตลอดจนนำมาใช้พิจารณาปัญหาของคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน โดยรวบรวมหลักฐานจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกัน

ผลการศึกษาพบว่า ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2) เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 3) เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก 4) เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 5) เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน 6) เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 8) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 10) เพื่อถือตามพระวินัย จากหลักบัญญัติพระวินัยดังกล่าว สามารถจัดลงได้ 5 ประการหลัก คือ 1) ปรรกประโยชน์เพื่อความผดุงและอยู่เป็นสุขแห่งสงฆ์ 2) ปรรกประโยชน์เพื่อข่มและยกย่องแห่งบุคคล 3) ปรรกประโยชน์เพื่อการป้องกันและกำจัดกิเลสอาสวะ 4) ปรรกประโยชน์เพื่อความเลื่อมใสแห่งชุมชน 5) ปรรกประโยชน์เพื่อความตั้งมั่นสืบไปแห่งพระธรรมวินัย หลักการนี้สังเคราะห์เข้ากันได้กับการตัดสินปัญหาพระวินัยช่วงทำสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระมหากัสสปะ และสามารถนำมาใช้พิจารณาปัญหาของคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันได้

คำสำคัญ: พระวินัย พระมหากัสสปะ สังคายนาครั้งที่ 1 หลักการตัดสินปัญหา
พระพุทธศาสนา

Abstract

The problem that has arisen among the Sangha from the past to the present is, to a significant extent, caused by a breach in discipline. Whenever issues arise within the Sangha, it becomes the responsibility of the guardians to address and resolve those problems. One concept that can be employed to address disciplinary issues is the Ten Principles - the purposes of monastic legislation - laid out by Lord Buddha. This article aims to analyze the Ten Principles in order to study their application in resolving disciplinary issues during the first Buddhist Council and to use them as a framework to examine contemporary Sangha issues. The evidence compiled for this study includes primary sources such as the Tripiṭaka (Buddhist canon) and related documents, which have been collectively analyzed.

The study finds that observing the Ten Principles yields the following benefits: 1) Acknowledging the virtuous qualities of the Sangha 2) Finding joy in living within the Sangha community 3) Restraining individuals who lack shame 4) Finding joy in the company of virtuous monks 5) Preventing current misconduct 6) Eliminating future misconduct 7) Instilling confidence in those who have not yet gained confidence 8) Boosting the confidence of those who are already confident 9) Establishing a firm foundation for the true doctrine 10) Supporting the maintenance of discipline.

These principles can be categorized into five main benefits: 1) Enhancing the goodness and happiness of the Sangha 2) Restraining and honouring individuals 3) Preventing and eradicating defilements 4) Boosting community confidence 5) Establishing discipline and doctrinal firmness.

These principles can be harmonized with the decision-making process used to resolve disciplinary issues during the first Buddhist Council. Furthermore, they can also be applied to investigate current Sangha problems.

Keywords: Vinaya, Mahākassapa, First Council, Diagnosing Problems, Buddhism

1. บทนำ

บรรดาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ที่มีสาเหตุจากทิลกฐิตามัญญุต และศีลสามัญญุตานั้น ปัญหาที่มีสาเหตุจากศีลสามัญญุต ย่อมมีเพียงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่สามารถตัดสินปัญหาชี้ขาดลงไปได้ หลังพุทธปรินิพพาน คณะสงฆ์ได้ประชุมร่วมกันเพื่อทำสังคายนาครั้งที่ 1 นำโดยพระมหากัสสปะและพระอรหันต์เถระ 500 รูป ทำให้พระธรรมวินัยได้ถูกรวบรวม และจัดหมวดหมู่ไว้อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก จากนั้นการทำสังคายนาครั้งต่อ ๆ มาก็ได้ทำอยู่บนพื้นฐานของพระธรรมวินัยที่เกิดจากการสังคายนาครั้งแรกนี้เอง จนทำให้พระธรรมวินัยไม่สูญหายไปตามกาลเวลา เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนรุ่นหลังต่อมาได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังเช่นปัจจุบัน ดังนั้นการทำสังคายนาครั้งที่ 1 จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาในหลายแง่มุม เช่น ศึกษาสาเหตุของการทำสังคายนา วิธีการทำสังคายนา ประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ตลอดจนถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำสังคายนาครั้งนี้ เป็นต้น ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งหลังทำสังคายนาเสร็จแล้ว ได้เกิดประเด็นความขัดแย้งเรื่องพระวินัยขึ้นหลายประการ ซึ่งประเด็นปัญหาทางพระวินัยบางข้อ แม้พระเถระที่ประชุมทำสังคายนาทั้ง 500 รูปจะหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ทุกรูปแล้วก็ตามก็ยังวินิจฉัยแตกต่างกันออกไป แต่พระมหากัสสปะได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาเอาไว้ ทำให้การแก้ปัญหาพระวินัยเหล่านั้นคล่องไปได้ด้วยดี

ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนต้องการศึกษาถึงหลักการวินิจฉัย ปัญหาทางพระวินัยที่อยู่บนพื้นฐานความเห็นที่แตกต่างกันว่า มีแนวทางการวินิจฉัยปัญหาอย่างไร โดยอาศัยการศึกษาการวินิจฉัยปัญหาจากพระมหากัสสปะ เพื่อเป็นแนวทางในการบรรเทาความขัดแย้งเรื่องพระวินัยในหมู่พระภิกษุสงฆ์สาวกที่จะตามมาในภายหลัง อีกทั้งพุทธศาสนิกชนยุคหลังจะได้ตระหนักถึงคุณค่าของพระธรรมวินัยที่พระอรหันต์และพระเถรานุเถระในอดีตได้รักษานุรักษ์สืบมาจากรุ่นต่อรุ่นจนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน และได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อารงรักษาพระธรรมวินัยนี้ให้สืบทอดไปอย่างยาวนาน

2. หลักการบัญญัติพระวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2.1 ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์

พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ถึงแม้จะยังมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุขปกครองคณะสงฆ์อยู่ แต่ก็ยังมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งนั้นน้อยมีอยู่ 2 สาเหตุ¹ ได้แก่ 1) **ทิฐิสามัญญตา** ทิฐิไม่เสมอกัน คือ มีความเห็นความเข้าใจในหลักธรรมไม่ตรงกัน 2) **สีลสามัญญตา** ความประพฤติไม่เสมอกัน คือ มีความเห็นความเข้าใจพระวินัยไม่ตรงกัน

2.1.1 ทิฐิสามัญญตา

คือ ความเห็น หรือคำอธิบายในเรื่องหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเทศน์สอน ซึ่งเรื่องที่มีความเห็น หรือความเข้าใจในหลักธรรมต่างกัันนี้ก็มักเกิดขึ้นอยู่หลายครั้ง ดังที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น

ในมหาตณหาสังขยสูตร ภิกษุชื่อสาตติผู้แก้วภุชบุตร (บุตรชาวประมง) มีทิฐิว่า เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงว่า วิญญูณนั้นน่านและย่อมเที่ยวไปเล่นไป ไม่ใช่ข้ออื่น เมื่อเหล่าภิกษุทราบเข้าจึงได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลเรื่องนี้เพื่ออาราธนาให้ไปปลดเปลื้องทิฐินี้แก่ท่านสาตติผู้แก้วภุชบุตร พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า “วิญญูณอาศัยปัจจัยประชุมกันเกิดขึ้น เรากล่าวแล้วโดยปริยายเป็นอนกความเกิดแห่งวิญญูณ เว้นจากปัจจัยมิได้มี” จากนั้นจึงทรงขยายความเรื่องนี้ต่อไป²

ในพหุเพณียสูตร นายช่างไม้ชื่อปัญจกังคะกับพระอุทายีมีความเห็นเรื่องเวทนาต่างกันว่า พระอุทายีบอกว่าพระผู้มีพระภาคตรัสเวทนาไว้ 3 ประการ ส่วนนายช่างไม้ปัญจกังคะบอกว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเวทนาไว้ 2 ประการ เมื่อพระอานนทได้สดับถ้อยคำเจรจาของท่านพระอุทายีกับนายช่างไม้ชื่อปัญจกังคะ จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วได้กราบทูลเรื่องนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า พระองค์ตรัสเวทนาไว้เป็น 2, 3, 5, 6, 18, 36 หรือ 108 ประการ ก็มี³

-
1. เสถียร โพธิ์นันทะ, *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543), 35.
 2. ม.ม. 12/440/330 (ไทย.มมร)
 3. ม.ม. 13/98/75 (ไทย.มมร)

ในยมกสูตร พระยมกะเกิดทิวฏฐิว่า พระชีนาสพเมื่อตายไปแล้ว ย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ ย่อมไม่เกิดอีก เมื่อภิกษุทั้งหลายทราบเข้าจึงได้เข้าไปหาพระสารีบุตรเพื่อขอให้ไปอนุเคราะห์พระภิกษุยมกะ พระสารีบุตรจึงเข้าไปหาพระยมกะแล้วกล่าวสอนเรื่อง รูป เวทนา สัญญาณ สังขาร วิญญาณ จนพระยมกะยอมสละทิวฏฐิเดิม⁴

เรื่องทิวฏฐินั้นในสมัยพุทธกาลยังมีพระอรหันต์อยู่มาก เมื่อเกิดปัญหาข้อสงสัยในธรรมะทั้งปฏิบัติและปฏิเวธ ก็สามารถสอบถามพระอรหันต์เหล่านั้นได้ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์เมื่อบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์แล้วท่านย่อมมีความรู้ความเห็นในเรื่องธรรมะปฏิบัติเหล่านั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นปัญหาต่าง ๆ จึงสามารถหาข้อยุติได้

2.1.2 สีสამัญญตา

คือ แนวทางการปฏิบัติในเรื่องพระวินัย ซึ่งเรื่องวินัยนี้มีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายยากที่จะตัดสินใจลงไปได้ว่าแค่ไหนถึงจะเรียกว่าพอดี ไม่ตึงไปไม่หย่อนไป คงมีแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทรงคอยบัญญัติพระวินัยให้คณะสงฆ์ได้ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งแม้แต่พระอรหันต์ทั้งหลายก็วินิจฉัยปัญหาพระวินัยที่เกิดขึ้นใหม่ไม่เหมือนกัน ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการทำสังคายนาที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ตัวอย่างที่เป็นเรื่องในทำนองนี้อีก เช่น

ในอุโปสถขันธกะ เรื่องมหาภิกขุปัญฑิต พระมหาภิกขุปัญฑิตเกิดความสงสัยขึ้นมาว่า เราควรไปทำอุโบสถหรือควรไปทำสังฆกรรมหรือไม่ เพราะความที่ตนนั้นหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์แล้ว จนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเสด็จมาตักเตือนว่า “ถ้าพวกเธอไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา ซึ่งอุโบสถ เป็นเช่นนี้ใครเล่าจักสักการะเคารพ นับถือ บูชา ซึ่งอุโบสถ ... เธอจงไปทำอุโบสถ ... เธอจงไปทำสังฆกรรม”⁵

ในกัฏฐกัณฐสูตร พระอัสสชิและพระปัญพัสสะฉันอาหารในเวลาวิกาล คือ ฉันททั้งเวลาเย็น เวลาเช้า และเวลาวิกาลกลางวัน ถึงแม้คณะสงฆ์จะทักท้วงอย่างไรท่านก็ไม่ฟัง คณะสงฆ์จึงเข้าไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์จึงทรงกล่าวตักเตือนด้วยการแสดงเวทนา 3⁶

4. สง.ข. 17/198/106 (ไทย.มมร)

5. วิ.ม. 4/153/171 (ไทย.มมร)

6. ม.ม. 13/222/173 (ไทย.มมร)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า ในเรื่องพระวินัยยังมีแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่จะตัดสินชี้ขาดได้ว่า สิ่งนี้ควร สิ่งนี้ไม่ควรแกกัณขุสงฆ์ ซึ่งข้อปฏิบัติปลีกย่อยบางอย่างพระอรหันต์ถึงแม้จะหมดกิเลสแต่ก็ยังไม่สามารถตัดสินได้เช่นกัน

2.2. หลักการบัญญัติพระวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อปฏิบัติเรื่องวินัยนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติไว้ตายตัว วินัยบางข้อแม้ทรงบัญญัติแล้วก็ตาม แต่เมื่อเห็นว่าสิ่งนั้นไม่ขัดต่อธรรม ก็มีการยืดหยุ่นปรับแก้อยู่เสมอ ๆ เพื่อเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น⁷ เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะขยายไปได้ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ๆ ยกตัวอย่างวิธีการบัญญัติพระวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น

เรื่อง การอนุญาตไตรจีวร โดยการครองผ้าผืนเดียวประทับนั่งอยู่กลางแจ้งในฤดูหนาว เมื่อปฐมยามผ่านไป เกิดความหนาวขึ้น จึงห่มจีวรผืนที่สอง เมื่อมัชฌิมยามผ่านไป เกิดความหนาวขึ้น จึงห่มจีวรผืนที่สาม เมื่อปัจฉิมยามผ่านไป เกิดความหนาวขึ้น จึงห่มจีวรผืนที่สี่ พระองค์ดำริว่ากุลบุตรในธรรมวินัยนี้ที่เป็นคนขี้หนาว ก็อาจดำรงอยู่ได้ด้วยผ้าสามผืน จึงทรงอนุญาตไตรจีวร⁸ ได้แก่ สังฆาฏิ⁹ (ผ้าพาดบ่า) อุตราสงค์ (ผ้าจีวรสำหรับห่ม) และอันตรวาสก (ผ้าสบงสำหรับนุ่ง) พระองค์เอาสภาพอากาศในภูมิประเทศนั้นเป็นเครื่องกำหนดว่าต้องใช้ผ้ากี่ผืนจึงป้องกันความหนาวได้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติแบบทางสายกลางไม่ตึงไปไม่หย่อนไป เพราะบางครั้งการปฏิบัติแบบเดียวกันแต่อยู่ในภูมิประเทศหนึ่งอาจเป็นการปฏิบัติที่ตึงไป แต่ในภูมิประเทศหนึ่งอาจเป็นการปฏิบัติที่หย่อนไป

7. ประพันธ์ ศุภขร, *สัมมนาพระไตรปิฎกและอรรถกถา*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), 67.

8. วิ.ม. 5/150/161 (ไทย.มมร)

9. สังฆาฏิ คือ ผ้าที่ซ้อนทับจีวรอีกชั้นหนึ่งทำนองเป็นผ้าคลุมสำหรับป้องกันความหนาวในฤดูหนาว เมื่อห่มทาบทาบก็จะเป็นผ้าสองชั้น ทำให้อบอุ่นขึ้นเมื่อห่ม จึงเรียกว่า ผ้าสังฆาฏิ (ผ้าซ้อน, ผ้าทาบ). (พระธรรมกิตติวงศ์, *คำวัด*, (กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, 2548), 1056.)

ในที่นี้ถึงแม้พระองค์กำหนดว่า สามารถใช้ผ้า 4 ผืนเพื่อป้องกันความหนาวได้ก็จริง แต่กลับอนุญาตผ้าไตรจีวร โดยกำหนดให้สังฆาฏิมีค่าเท่ากับผ้า 2 ผืน

เรื่อง การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตเรื่องภัตตาหารที่เมืองเวสาลีในช่วงอดัดอาหาร ทรงอนุญาตอาหาร 7 ประเภท ได้แก่ 1.อาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ 2.อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่ 3.อาหารที่หุงต้มเอง 4.อาหารที่จับต้องแล้วประเคนใหม่ 5.อาหารที่หายกล้านมาจากที่นิมนต์นั้น 6.อาหารที่รับประเคนฉันในปุรณัต¹⁰ 7.อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว แต่เมื่อถึงคราวที่เมืองนั้นมีภัตตาหารสมบูรณ์จึงได้บัญญัติวินัยเพิ่มเติม คือ ภิกษุฉันอาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่ อาหารที่หุงต้มเอง อาหารที่จับต้องแล้วประเคนใหม่ ต้องอาบัติทุกกฏ ส่วนอาหารที่หายกล้านมาจากที่นิมนต์ อาหารที่รับประเคนฉันในปุรณัต อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ยังไม่เป็นเดน ภิกษุฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้วฉันอีก ให้ปรับอาบัติตามธรรม¹¹

เรื่อง การขอมัจฉาที่ทรงอนุญาตให้ใช้น้ำขอม 6 ชนิด ได้แก่ 1.น้ำขอมเกิดแต่รากหรือเงา 2.น้ำขอมเกิดแต่ต้นไม้ 3.น้ำขอมเกิดแต่เปลือกไม้ 4.น้ำขอมเกิดแต่ใบไม้ 5.น้ำขอมเกิดแต่ดอกไม้ 6.น้ำขอมเกิดแต่ผลไม้¹² ซึ่งจะเห็นว่า พระองค์ไม่ได้จำเพาะเจาะจงลงไปว่าจิวระจะต้องเป็นสืออะไรแต่บอกเพียงว่าสิจิวระทำมาจากอะไร เพื่อว่าในทางปฏิบัติแล้วแต่ละภูมิประเทศมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน ถ้ากำหนดสือเฉพาะเจาะจงลงไปก็จะทำให้คณะสงฆ์บางแห่งที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญเกิดความยากลำบากในการจัดหาจิวระที่ถูกต้องตามพระวินัย

เรื่อง การอุปสมบท กุลบุตรซื้อโสณกุฎิกัณณะมีความเลื่อมใสอยากจะอุปสมบทแต่ต้องหาพระภิกษุเพื่อให้ครบจำนวน 10 รูป เพื่อให้ครบองค์สงฆ์เป็นเวลาถึง 3 ปี เมื่อมีโอกาสท่านจึงเข้าไปกราบทูลพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุ 5 รูป ประกอบพิธีอุปสมบทในปัจจุบันชนบทได้¹³

10. ปุรณัต: ก่อนภัต, ก่อนอาหาร หมายถึง เวลาก่อนฉันของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็ได้ แต่เมื่อพูดอย่างกว้าง หมายถึง ก่อนหมดเวลาฉัน คือ เวลาเช้าจนถึงเที่ยง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ภิกษุฉันอาหารได้. (พระบรมคุณาภรณ์ (ปอ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551), 247.)

11. วิ.ม. 5/81/85 (ไทย.มมร)

12. วิ.ม. 5/147/158 (ไทย.มมร)

13. วิ.ม. 5/20/23 (ไทย.มมร)

เรื่อง การลดทอนพระวินัยนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ไว้อย่างชัดเจนว่า “อานนท์เมื่อเราล่วงไปสงฆ์หวังอยู่ก็พึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้”¹⁴ จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงอนุญาตให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้แต่จะต้องให้สงฆ์เห็นพ้องต้องกัน คือ พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับความเป็นสังฆ์หรือหมู่ คือไม่ได้ให้สิทธิขาดแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ดังที่พระองค์เคยดำริในสมัยที่ทรงตรัสรู้ใหม่ ๆ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย การที่เราทราบการเชื่อเชิญของพรมและสักการะเคารพ อาศัยธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่เป็นการสมควรแก่เรา แต่เมื่อใดสงฆ์ประกอบด้วยความเป็นใหญ่เมื่อนั้นเราก็มีความเคารพในสงฆ์”¹⁵

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า การบัญญัติพระวินัยเพื่อให้คณะพระภิกษุสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัตินั้นมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สถานที่ บุคคล เพื่อให้การดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายเป็นไปได้โดยสะดวกเหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมณะธรรม

2.3 ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย

ในพระวินัยปิฎกได้แสดงไว้ว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย พระองค์จะทรงตรัสว่าพระองค์บัญญัติพระวินัยนี้โดยอาศัยประโยชน์ 10 ประการ¹⁶ ได้แก่

1. เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์
2. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
3. เพื่อชมบุคคลผู้เกื้อยาก
4. เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
5. เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
6. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
7. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว

14. วิ.จ. 7/620/250 (ไทย.มมร)

15. อง.จตุกก. 21/21/20 (ไทย.มมร)

16. วิ.มทา. 1/20/26 (ไทย.มมร)

9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม

10. เพื่อถือตามพระวินัย

จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ 10 ประการนี้ เป็นไปเพื่อความเอื้อเพื่อการประพฤติดปฏิบัติในพระธรรมวินัย ถ้าสงฆ์จะวินิจฉัยปัญหาพระวินัยที่เกิดขึ้นโดยยึดถือตามหลักการนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การประพฤติดธรรมเป็นไปได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ย่อมจะไม่มีปัญหาเกิดขึ้นเลย เพราะว่าตราบใดที่สงฆ์ยึดถือหลักการที่ถูกต้อง ถึงแม้จะสมาทานสิกขาบทต่างกันไปบ้างแต่สุดท้ายถ้าบรรลุดธรรมสามารถจัดกิลเลสาвањеเป็นพระอริยบุคคล ย่อมนับได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถยึดเอาแก่นของพระศาสนาไว้ได้

2.3.1 ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยเหตุผล 5 ประการ

ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการนี้ หากพิจารณาโดยการนำแต่ละข้อมาจัดกลุ่มเป็นพวกเดียวกันแล้วจะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาแบ่งออกได้เป็น 5 เรื่องใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) เรื่องสงฆ์ 2) เรื่องบุคคล 3) เรื่องอาสวะ 4) เรื่องชุมชน 5) เรื่องพระธรรมวินัย ดังนั้นอาจวิเคราะห์ได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยโดยปรารถนาเหตุ 5 ประการ คือ

1) ทรงปรารถนสงฆ์ ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 1-2

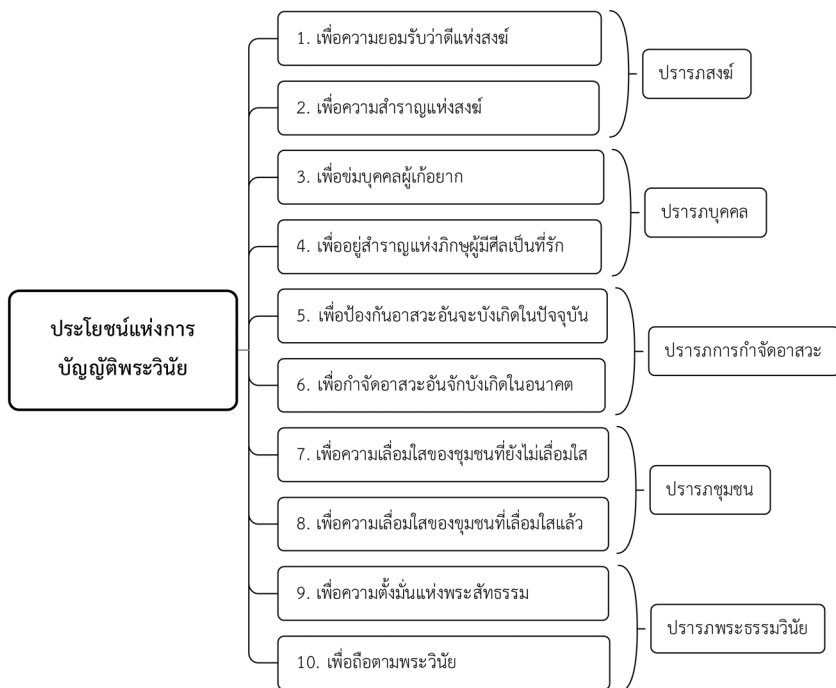
2) ทรงปรารถนบุคคล ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 3-4

3) ทรงปรารถนการกำจัดอาสวะ ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 5-6

4) ทรงปรารถนชุมชน ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 7-8

5) ทรงปรารถนพระธรรมวินัย ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 9-10

สามารถนำประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยการปรารถนาเหตุ 5 ประการ มาแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยการปรารภเหตุ 5 ประการ

2.3.2 ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยประโยชน์ 2 ประการ

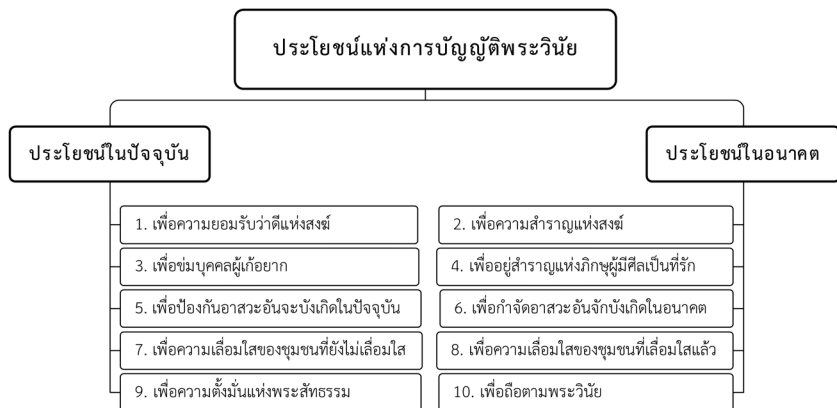
ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ นอกจากจะจัดเป็นเหตุ 5 ประการแล้ว ในคัมภีร์วินัยกมจันทิกายังกล่าวถึงประโยชน์ของการบัญญัติพระวินัย ทั้ง 10 ข้อว่า แบ่งได้เป็นประโยชน์ 2 ด้าน คือ

1) **ประโยชน์ในปัจจุบัน** ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 1, 3, 5, 7, 9

2) **ประโยชน์ในอนาคต** ได้แก่ ประโยชน์ข้อที่ 2, 4, 6, 8, 10¹⁷

สามารถนำประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยประโยชน์ 2 ประการ มาแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

17. คัมภีร์วินัยกมจันทิกา -/22/235, อ้างจาก ทศพร ศรีคำ/กลมเกลียว, พระไตรปิฎกและการตีความ, (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.), 82-53.

แผนภาพที่ 2 แสดงพระโขนแห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยพระโขนในปัจจุบันและอนาคต

จากที่นำเสนอมา จะเห็นได้ว่าพระโขนแห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการนี้ เมื่อนำมาแยกแยะแล้วจะพบว่าสามารถพิจารณาได้โดย 2 มิติ คือ 1) โดยการปรารภเหตุ 5 ประการและ 2) โดยพระโขน 2 ประการ ซึ่งสามารถนำพระโขนแห่งการบัญญัติพระวินัยทั้ง 2 มิตินี้มาแสดงความสัมพันธ์เป็นตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบเหตุ 5 และพระโขน 2 แห่งพระโขนของการบัญญัติพระวินัยตามรายชื่อ

การบัญญัติพระวินัย	พระโขนในปัจจุบัน	พระโขนในอนาคต
ปรารภสงฆ์	1. เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์	2. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
ปรารภบุคคล	3. เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ	4. เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
ปรารภการกำจัดอาสวะ	5. เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน	6. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
ปรารภชุมชน	7. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส	8. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
ปรารภพระธรรมวินัย	9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม	10. เพื่อถือตามพระวินัย

3. ปัญหาเรื่องพระวินัยในการทำสังคายนาครั้งที่ 1

3.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

การทำสังคายนาครั้งที่ 1 มีบันทึกในปัญจสติกขันธกะ แห่งพระวินัยปิฎก จุลวรรค¹⁸ มีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

ช่วงเวลา: หลังพุทธปรินิพพาน 3 เดือน

สถานที่: ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา เขามารบรรพต เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

ประธานสงฆ์: พระมหากัสสปะเป็นผู้ถาม พระอุบาลีเป็นผู้ตอบพระวินัย พระอานนท์เป็นผู้ตอบพระธรรม

ผู้อุปถัมภ์: พระเจ้าอชาตศัตรู

ระยะเวลา: 7 เดือน จึงแล้วเสร็จ

3.2 มูลเหตุของการทำสังคายนาครั้งที่ 1

การสังคายนาครั้งที่ 1 เกิดขึ้นเพราะท่านพระมหากัสสปะชักชวนคณะสงฆ์ร่วมกันทำสังคายนาโดยปรารภเหตุดังนี้

1) **เรื่องสุภทัชทะภิกษุเฒ่า** ได้กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยว่า “พอเถิด ท่านทั้งหลาย อย่าโศกเศร้ารำไรไปเลย พวกเราพ้นไปดีแล้วจากพระมหาสมณชนันต์ ด้วยว่าพวกเราถูกเบียดเบียนว่า สิ่งนี้ควรแก่พวกเรา สิ่งนี้ไม่ควรแก่พวกเรา ก็บัดนี้ พวกเราปรารถนาจะทำสิ่งใด ก็ทำสิ่งนั้นได้ ไม่ปรารถนาจะทำสิ่งใด ก็ไม่ทำสิ่งนั้น”¹⁹

2) **ปรารภที่จะทำให้พระธรรมรุ่งเรืองอยู่สืบไป** ในอรรถกถาบันทึกว่า²⁰ พระมหากัสสปะคิดว่า “ข้อที่พวกปาปิกษุ จะพึงเป็นผู้สำคัญเสียว่า ‘ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงไปแล้ว’ ดังนี้ ได้พรรคพวกแล้วพึงยังพระสัทธรรมให้อันตรธานได้ไม่นานเลย เรื่องนี้เป็นฐานะที่มีได้แน่” ความจริงพระวินัยยังตั้งอยู่ตราบใด ปาพจน์ยังมีพระศาสดาไม่ล่วงไปแล้วตราบนัน สมด้วยพระดำรัสว่า “อานนท์ ธรรมวินัยได้อันเราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอ ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายโดยกาลล่วง

18. วิ.จ. 7/614-628/246-257 (ไทย.มมร)

19. วิ.จ. 7/614/246 (ไทย.มมร)

20. วิ.ม.ห.อ. 1/24 (ไทย.มมร)

ไปแห่งเรา”²¹ อย่างไรก็ตามนั้นเลย เราพึงสังคายนาพระธรรมและพระวินัย ซึ่งจะเป็นวิธีที่พระศาสนาจะพึงดำรงตั้งมั่นอยู่สืบกาลนาน

3) พิจารณาว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้ตนเป็นผู้สืบทอดพระสัทธรรมต่อไป ในอรรถกถาบันทึกว่า²² พระมหากัสสปะคิดถึงเวลาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุเคราะห์ตนด้วยสาธารณบริโภคในจีวรด้วยคำว่า “กัสสป! เธอจักทรงผ้าบังสุกุลอันทำด้วยป่านของเรา ซึ่งเราใช้ชุ่มห่มแล้วหรือ”²³ และด้วยการทรงยกย่องไว้เทียบเทียมพระองค์ในอุตรिमनुสธรรมมีอนุปปพวิหารเก้าและอภิญญาหก ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เราจำงานอยู่เพียงใด เราสั่งแล้วจากกามทั้งหลายเที่ยว ฯลฯ ย่อมเข้าถึงพร้อมซึ่งปฐมฌานอยู่ได้เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลาย! แม้กัสสปจำงานอยู่เพียงใด เธอสั่งจากกามทั้งหลาย ฯลฯ ย่อมเข้าถึงพร้อมซึ่งปฐมฌานอยู่ได้เพียงนั้นเหมือนกัน” เปรียบเหมือนพระราชาทรงทราบพระราชโอรสผู้จะดำรงวงศ์สกุลของพระองค์แล้ว ทรงอนุเคราะห์ด้วยการทรงมอบเกราะของพระองค์และพระอิศริยยศะนั้น

พระมหากัสสปะจึงได้ชักชวนเหล่าภิกษุทำสังคายนา ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกเราจงสังคายนาพระธรรมและพระวินัยเถิด ในภายหน้าสภาวะมิใช่ธรรมจักรุ่งเรือง ธรรมจักเสื่อมถอย สภาวะมิใช่วินัยจักรุ่งเรือง วินัยจักเสื่อมถอย ภายหน้าอธรรมวาทีบุคคลจะมีกำลัง ธรรมวาทีบุคคลจักเสื่อมกำลัง อวินยวาทีบุคคลจักมีกำลัง วินยวาทีบุคคลจักเสื่อมกำลัง” จึงได้รวบรวมพระอรหันต์ 500 รูปมีพระมหากัสสปะ (ตนเอง) เป็นประธานและเป็นผู้ถาม พระอุบาลีเป็นผู้วิสัชนาพระวินัย พระอานนท์เป็นผู้วิสัชนาพระธรรม²⁴

3.3 ประเด็นปัญหาเรื่องอาบัติเล็กน้อย

ภายหลังจากทำสังคายนาเสร็จ พระอานนท์ได้แจ้งต่อพระเถระทั้งหลายว่าเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าใกล้จะปรินิพพานได้ตรัสไว้ว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์หวังอยู่จะพึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียก็ได้”²⁵ แต่พระอานนท์ไม่ได้ทูลถามว่าสิกขาบท

21. ที.ม. 10/141/123 (ไทย.มมร)

22. วิมहा.อ. 1/25 (ไทย.มมร)

23. ส.นิ. 16/524/214-215 (ไทย.มมร)

24. วิ.จุ. 7/614/246 (ไทย.มมร), วิมहा.อ. 1/24 (ไทย.มมร)

25. วิ.จุ. 7/620/250 (ไทย.มมร)

โทษเป็นสิกขาบทเล็กน้อย²⁶ ในที่ประชุมนี้เหล่าพระอรหันต์เถระได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน 6 ประการ คือ

- 1) เว้นปาราชิก 4 นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- 2) เว้นปาราชิก 4 เว้นสังฆาติเสส 13 นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- 3) เว้นปาราชิก 4 เว้นสังฆาติเสส 13 เว้นอนียต 2 นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- 4) เว้นปาราชิก 4 เว้นสังฆาติเสส 13 เว้นอนียต 2 เว้นนิสสัคคยปาจิตตีย์ 30 นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- 5) เว้นปาราชิก 4 เว้นสังฆาติเสส 13 เว้นอนียต 2 เว้นนิสสัคคยปาจิตตีย์ 30 เว้นปาจิตตีย์ 92 นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- 6) เว้นปาราชิก 4 เว้นสังฆาติเสส 13 เว้นอนียต 2 เว้นนิสสัคคยปาจิตตีย์ 30 เว้นปาจิตตีย์ 92 เว้นปาฏิเทสนียะ 4 นอกนั้นเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

การที่พระอรหันต์ทั้งหลายมีความเห็นเรื่องอาบัติเล็กน้อยต่างกันนั้นสุภาพรรณ บางช่วงให้ความเห็นว่า อาจเป็นเพราะพระอรหันต์แต่ละรูปมีอุปนิสัยทางธรรมต่างกัน คือ แต่ละรูปเป็นเลิศด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นเลิศด้านอุตถงค์ เป็นต้น ทำให้เกิดความเห็นเรื่องอาบัติเล็กน้อยไม่ตรงกัน²⁷ เมื่อเป็นเช่นนี้พระมหากัสสปะจึงได้ประกาศบัญญัติหตุยกรรมวาทว่า “สงฆ์ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทานประพฤตินิสัยทั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติแล้ว ชอบแบกสงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอาการอย่างนี้” หมายความว่า เมื่อพระมหากัสสปะเสนอญัตติขึ้นมาอย่างนี้ในท่ามกลางสงฆ์ คณะสงฆ์ทั้งหลายพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้ยึดถือพระวินัยตามอย่างญัตติที่พระมหากัสสปะเสนอมาก็แสดงอาการนั่ง ไม่ลุกขึ้นคัดค้าน ดังนั้น ในบทความนี้จะได้นำวิธีการวินิจฉัยปัญหาพระวินัยเรื่องการกำหนดอาบัติเล็กน้อยของพระมหากัสสปะมาร่วมวิเคราะห์ด้วย

26. ในคัมภีร์ฎีกาอธิบายว่า พระองค์ตรัสดังนี้เพราะเห็นว่าในเวลาสังคายนา พระมหากัสสปะจักไม่ยอมถอนเป็นอันขาด เป็นการตรัสตามอัธยาศัยของบุคคล คือ พระอรหันต์ทั้งหลายย่อมรักษาสิกขาบทประหนึ่งชีวิตตน ไม่มีอัธยาศัยจะถอน. (วิ.จุ.ฎ. 8/236 (ไทย.ปุย))

27. สุภาพรรณ ณ บางช้าง, *ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา*, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), 33–34.

4. วิเคราะห์การแก้ปัญหาพระวินัยในคราวทำสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระมหากัสสปะ

ในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งทำสังคายนาเสร็จ คณะสงฆ์ล้วนแต่ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับพระวินัยเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเรื่องพระธรรมนั้นไม่ค่อยจะเป็นปัญหา ทั้งนี้เพราะในช่วงนั้นพระอรหันต์เถระผู้ใหญ่ยังมีอยู่มาก ซึ่งเมื่อบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์แล้วย่อมรู้เห็นธรรมเหมือนกัน เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับพระธรรมเกิดขึ้น พระอรหันต์ทั้งหลายต่างวินิจฉัยปัญหานั้นเหมือน ๆ กัน ปัญหานั้นย่อมจบไป แต่ปัญหาด้านพระวินัย คงมีแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่สามารถตัดสินชี้ขาดลงไปได้ พระอรหันต์ทั้งหลายหมดกิเลสรู้เห็นธรรมเหมือนกันแม้ก็จริง ถึงอย่างนั้นแต่ละท่านกลับวินิจฉัยปัญหาพระวินัยไม่เหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาเรื่องพระวินัยที่เกิดขึ้นย่อมไม่อาจจบลงได้โดยง่าย

4.1 ปัญหาพระวินัยในคราวทำสังคายนาครั้งที่ 1

ปัญหาพระวินัยที่ท่านพระมหากัสสปะได้มีส่วนอย่างมากในการวินิจฉัยและตัดสิน คือ ในคราวก่อนทำสังคายนาที่พระสุภัททะภิกษุเฒ่ากล่าวจ้วงจาบพระวินัย และในคราวหลังทำสังคายนาที่คณะสงฆ์วินิจฉัยเรื่องอาบัติเล็กน้อย ประเด็นปัญหาพระวินัยทั้ง 2 เรื่องนั้น ดังต่อไปนี้

1) เรื่องภิกษุสุภัททะกล่าวจ้วงจาบพระวินัย จากคำที่พระสุภัททะภิกษุเฒ่ากล่าวหลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “พอเถิด ท่านทั้งหลาย อย่าไต่ถามเร้ารำไรไปเลย พวกเราพ้นไปดีแล้วจากพระมหาสมณะนั้น ด้วยว่าพวกเราถูกเบียดเบียนว่า สิ่งนี้ควรแก่พวกเธอ สิ่งนี้ไม่ควรแก่พวกเธอ ก็บัดนี้ พวกเราปรารถนาจะทำสิ่งใด ก็ทำสิ่งนั้นได้ ไม่ปรารถนาจะทำสิ่งใด ก็ไม่ทำสิ่งนั้น”²⁸ จะเห็นว่าท่านประสงฆ์จะทำตามใจตนเอง ไม่ต้องการสมาทานสิกขาบททั้งหลายอีกต่อไป นับเป็นการละเมิดพระวินัยโดยแท้ เมื่อเป็นเช่นนี้ท่านพระมหากัสสปะจึงได้ปรารภเรื่องนี้เป็นอาทิ กอรปกับดำริถึงความที่ตนต้องการให้พระธรรมวินัยสืบทอดต่อไปยาวนาน จึงแก้ปัญหานี้โดยการชักชวนคณะสงฆ์ให้ทำสังคายนาพระธรรมวินัย

2) **เรื่องอาบัติเล็กน้อย** หลังจากทีคณะสงฆ์ทำสังคายนาเสร็จแล้ว พระอานนท์ได้แจ้งกับเหล่าพระอรหันต์ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้ ซึ่งในที่ประชุมของพระอรหันต์เถระ 500 รูปนั้นได้ตีความสิกขาบทเล็กน้อยไว้ต่างกันถึง 6 ประการดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ถึงแม้ว่าพระอรหันต์เถระทั้งหลายจะมีความเห็นไม่ตรงกันก็ตาม แต่หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่า พระเถระทั้งหมดมีความเห็นตรงกันอยู่ 3 เรื่อง คือ

ก) อาบัติปาราชิก ไม่ใช่อาบัติเล็กน้อย (เป็นอาบัติใหญ่)

ข) อาบัติเสขิยวัตร เป็นอาบัติเล็กน้อย²⁹

ค) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตว่า หากสงฆ์หวังอยู่ก็พึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้³⁰

แต่ในท้ายที่สุดท่านพระมหากัสสปะก็ได้เสนอญัตติทุติยกรรมวาจา ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ถอนบัญญัติที่ทรงบัญญัติแล้ว สมทานประพจน์ในสิกขาบททั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว โดยมีใจความในญัตติ ดังนี้

“ท่านทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขาบทของพวกเราที่รู้จักกันในหมู่คฤหัสถ์มีอยู่ แม้พวกคฤหัสถ์ก็รู้ชื่อว่า “สิ่งนี้ควรแก่พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตร สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าพวกเราจะถอนสิกขาบทเล็กน้อย ก็จะมีผู้กล่าวว่า “พระสมณะโคดมบัญญัติสิกขาบทแก่พวกสาวกช่วงกาลแห่งควันไฟ” สาวกพวกนี้ศึกษาสิกขาบทอยู่ตลอดเวลาที่พระศาสดาของตนยังมีชีวิตอยู่ พอพระศาสดาของพวกเธอปรินิพพานไปแล้ว บัดนี้พวกเธอก็ไม่ศึกษาสิกขาบท” ถ้าสงฆ์พร้อมแล้วก็ไม่พึงบัญญัติสิ่งที่ไม่ได้ทรงบัญญัติ ไม่พึงถอนพระบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้ พึงสมทานประพจน์ตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว นี่เป็นญัตติ”³¹

29. ในคัมภีร์มิลินทปัญหาอธิบายว่า ขุททกสิกขาบท ได้แก่ ทุกกฏา อนุขุททกสิกขาบท ได้แก่ ทุกภาชิตา. (มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา, แปลโดย ปุ้ย แสงฉาย, (กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี, 2511), 204–206.)

30. พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, “สิกขาบทในพระปาฏิโมกข์เกิดขึ้นเมื่อใด”, วารสารธรรมธारा, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม–ธันวาคม 2558), 39.

31. วิ.จ. 7/621/251 (ไทยมมร)

ซึ่งสงฆ์ทั้งปวงในเวลานั้นล้วนเห็นสมควรตามญัตตินี้ และญัตตินี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติของคณะสงฆ์ในภายหลังในเวลาต่อมา ในขณะที่คณะสงฆ์ทั้งหมดเองก็ทราบว่ามีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ถือนสิกขาบทเล็กน้อยคือ สิกขาบทหมวดเสขิยวัตรได้ ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านไป ในบางท้องถิ่นที่มีเหตุจำเป็นคณะสงฆ์บางนิกายจึงได้มีการปรับสิกขาบทหมวดเสขิยวัตรขึ้น³²

4.2 วิเคราะห์การวินิจฉัยปัญหาพระวินัยของพระมหากัสสปะ

จากการศึกษาจะเห็นว่า ประเด็นปัญหาพระวินัยทั้งการที่พระมหากัสสปะชักชวนคณะสงฆ์เพื่อทำสังคายนาที่ดี การตัดสินใจไม่ถอดถอนบัญญัติแห่งพระวินัยที่ดีล้วนเป็นเพราะท่านปรารถนาเหตุ 5 ประการ ดังเช่นที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอาศัยประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย คือ

1) **ปรารถนาประโยชน์เพื่อความผาสุกและอยู่เป็นสุขแห่งสงฆ์** คือ แม้พระมหากัสสปะเห็นว่าคณะสงฆ์ควรที่จะไม่เพิ่ม ไม่ถอน และให้ประพฤติสมทานตามบัญญัติแห่งพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้วก็ตาม แต่ท่านก็ไม่ได้กำหนดข้อตกลงนี้ขึ้นมาให้คณะสงฆ์ปฏิบัติตามโดยพลการด้วยถือตัวว่าตนเป็นประธานสงฆ์ แต่กลับใช้วิธีญัตติหุติกรรมวาจา คือ ตั้งญัตติขึ้นมาแล้วให้สงฆ์ทั้งหมดพิจารณา ถ้าหากมีภิกษุแม้เพียงรูปเดียวในที่ประชุมไม่เห็นสมควร ญัตตินี้เป็นอันตกไป ในเรื่องนี้พึงระลึกไว้เสมอว่าคณะสงฆ์ที่ทำการประชุมในคราวนั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น เป็นผู้หมดกิเลส ย่อมปราศจากอคติ 4 คือ ไม่ถึงฉันทาคติ (อคติเพราะรัก) โทสาคติ (อคติเพราะโกรธ) โมหาคติ (อคติเพราะหลง) ภยากติ (อคติเพราะกลัว) เพราะฉะนั้นย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ญัตติเรื่องอาบัติเล็กน้อยที่พระมหากัสสปะตั้งขึ้นมาในที่ประชุม นั้น คณะสงฆ์ย่อมเห็นสมควรแล้วจึงยอมรับ หาใช่ยอมรับเพราะเห็นแก่หน้าประธานสงฆ์ หรือเป็นเพราะพวกมากลากไปไม่ ซึ่งการที่พระมหากัสสปะได้ประกาศในญัตติหุติกรรมวาจาว่า “ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการไม่บัญญัติ... ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง สงฆ์ไม่บัญญัติ... สงฆ์เห็นด้วย เพราะเหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้า

32. ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมใน พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, “สิกขาบทในพระปาฏิโมกข์เกิดขึ้นเมื่อใด”, วารสารธรรมธรา, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-ธันวาคม 2558), 13-54.

ขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้” ย่อมแสดงให้เห็นว่าพระมหากัสสปะตัดสินพระวินัยโดยอาศัยการถือเอามติของสงฆ์เป็นใหญ่

2) **ปรารภประโยชน์เพื่อชมและยกย่องแห่งบุคคล** คือ ตั้งแต่เริ่มต้นปรารภเหตุแห่งการสังคายนา พระมหากัสสปะได้ปรารภถึงพระสุภัททภิกษุเฒ่าที่ได้กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย จึงดำริว่า ข้อที่พวกปาปภิกษุจะคิดว่าเมื่อพระศาสดาล่วงไปแล้วพระพุทธรูปจะยอมสูญไปด้วย แล้วรวบรวมพรรคพวกทำให้พระสัทธรรมหายไปในเวลาไม่นานย่อมเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ยังมีปรากฏในคราวที่ชักขวนเหล่าภิกษุทำสังคายนาว่า “ท่านทั้งหลาย พวกเราจงสังคายนาพระธรรมวินัยเถิด ภายหน้าธรรมวาทีบุคคลจะมีกำลัง ธรรมวาทีบุคคลจักเสื่อมกำลัง อวินยวาทีบุคคลจักมีกำลัง วินยวาทีบุคคลจักเสื่อมกำลัง” หมายความว่า ท่านต้องการสังคายนาเพื่อให้พระธรรมวินัยนี้ข่มอธรรมวาทีบุคคลและอวินยวาทีบุคคล เพื่อส่งเสริมธรรมวาทีบุคคลและวินยวาทีบุคคลให้มีความอยู่เป็นสุขสำราญในพระธรรมวินัยนี้ สมดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “นิคคณฺเห นิคคหารหํ ปคคณฺเห ปคคหารหํ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง”³³

3) **ปรารภประโยชน์เพื่อการป้องกันและกำจัดอาสวะกิเลส** คือ ในคราวที่พระมหากัสสปะได้ชักขวนเหล่าภิกษุเพื่อทำสังคายนาว่า “ในภายหน้าสภาวะมิใช่ธรรมจักรุ่งเรือง ธรรมจักเสื่อมถอย สภาวะมิใช่วินัยจักรุ่งเรือง วินัยจักเสื่อมถอย” หมายความว่า ท่านต้องการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อให้สภาวะมิใช่ธรรมมิใช่วินัยเสื่อมไป และต้องการให้สภาวะที่เป็นธรรมเป็นวินัยเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป เพราะท่านปรารภประโยชน์แห่งการป้องกัน และกำจัดอาสวะกิเลสอันจะบังเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

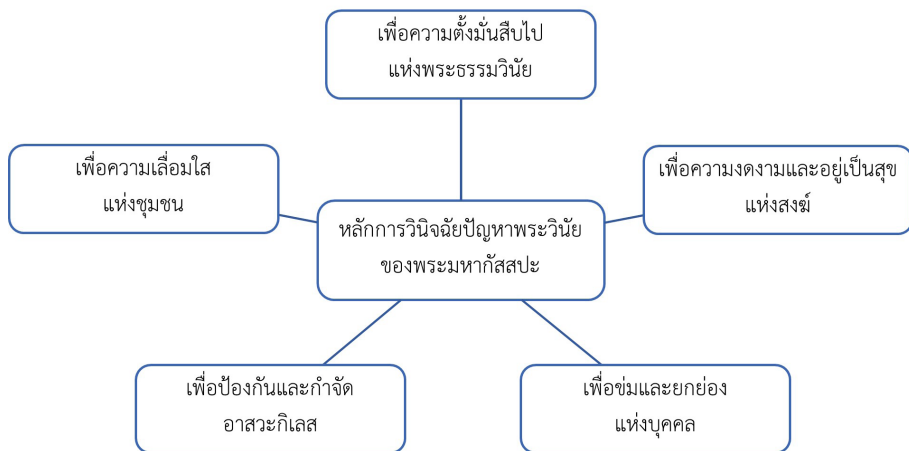
4) **ปรารภประโยชน์เพื่อความเลื่อมใสแห่งชุมชน** คือ คำที่พระมหากัสสปะยกขึ้นมาในญัตติทุติยกรรมวาจา โดยอ้างถึงพวกคฤหัสถ์ว่ามีผู้รู้พระวินัยของสงฆ์อยู่ หากสงฆ์จะสมานสิกขาบทเฉพาะช่วงที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระชนม์ชีพอยู่เท่านั้น และยกเลิกไม่สมานสิกขาบทเมื่อพระศาสดาดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ย่อมถูกพวกคฤหัสถ์ติเตียนเอาได้ นั่นย่อมไม่ใช่ทางเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่

33. พุ.ชา. 27/2442/532 (บาลี.มมร)

เลื่อมใส และไม่ใช้ทางเพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ดังนั้น ท่านจึงตั้งบัญญัติหตุยกรรมมาจา ให้สงฆ์ไม่บัญญัติ... ไม่ถอนบัญญัติ... พึงสมาทานประพฤติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติแล้ว ทั้งนี้เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้วนั่นเอง

5) **ปรารภประโยชน์เพื่อความตั้งมั่นสืบไปแห่งพระธรรมวินัย** คือ พระมหากัสสปะปรารภเหตุแห่งการทำสังคายนาว่า พระวินัยยังตั้งอยู่ตราบใด ปาพจน์มีพระศาสนาไม่ล่วงไปแล้วตรานั้น ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “อานนท์ ธรรมวินัยใดอันเราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอ ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายโดยกาลล่วงไปแห่งเรา” และด้วยความที่ท่านดำริว่าตนเป็นผู้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามอบหมายให้เป็นผู้สืบทอดพระธรรมวินัยต่อไป เพราะเหตุว่าทรงอนุเคราะห์ตนด้วยสาธารณบริโภคในจีวร และทรงยกย่องไว้เทียบเทียมพระองค์ในอุตริมนุสสรธรรมจึงได้ชักชวนสงฆ์ทำสังคายนาพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความตั้งมั่นสืบไปแห่งพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สามารถนำหลักการวินิจฉัยปัญหาพระวินัยของพระมหากัสสปะทั้ง 5 ประการมาเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงหลักการวินิจฉัยปัญหาพระวินัย 5 ประการของพระมหากัสสปะ

เมื่อนำหลักการวินิจฉัยปัญหาพระวินัยในคราวทำสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระมหากัสสปะมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย (แบ่งกลุ่มได้เป็นเหตุผล 5 และประโยชน์ 2 ดังที่แสดงมาข้างต้นแล้ว) จะเห็นว่า มีความสอดคล้องกันอย่างมาก สามารถนำมาเปรียบเทียบเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัยและการวินิจฉัยปัญหาพระวินัยของพระมหากัสสปะ

ประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย	การแก้ปัญหาพระวินัยของพระมหากัสสปะ
ปรารภสงฆ์ 1. เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์	เพื่อความงามคงามและอยู่เป็นสุขแห่งสงฆ์ ตั้งบัญญัติทุกกรรมวาจาเพื่อขอมติเรื่องกำหนดอาบัติเล็กน้อย
ปรารภบุคคล 3. เพื่อชมบุคคลผู้เกื้อยาก 4. เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก	เพื่อชมและยกย่องแห่งบุคคล การทำสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อชมอรรถมวาที อวินยวาทีบุคคล และเพื่อส่งเสริมธรรมวาทีวินยวาทีบุคคลให้อยู่อย่างสุขสำราญ
ปรารภการกำจัดอาสวะ 5. เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน 6. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต	เพื่อการป้องกันและกำจัดอาสวะกิเลส การทำสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อประโยชน์แห่งการป้องกันและกำจัดอาสวะกิเลสอันจะบังเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต
ปรารภชุมชน 7. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 8. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว	เพื่อความเลื่อมใสแห่งชุมชน กำหนดแนวทางเรื่องอาบัติเล็กน้อยว่า สงฆ์ไม่บัญญัติ ไม่ถอนบัญญัติ สมาทานประพลิตตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติแล้ว เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
ปรารภพระธรรมวินัย 9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 10. เพื่อถือตามพระวินัย	เพื่อความตั้งมั่นสืบไปแห่งพระธรรมวินัย ทำสังคายนาด้วยเหตุว่าพระวินัยตั้งอยู่ตราปใด ปาพจรรย์มีพระศาสนาไม่ล่วงไปแล้วตรานั้น

5. พิจารณาหลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการกับการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

คณะสงฆ์ไม่ว่ายุคใดสมัยใดก็มักจะเกิดปัญหาน้อยใหญ่เกิดขึ้นเรื่อยมา คณะสงฆ์ยุคปัจจุบันก็เช่นกันมีปัญหาเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมาจากตัวบุคคล คณะสงฆ์ สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ ต่อไปจะได้วิเคราะห์หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยเหตุ 5 ประการ กับการแก้ปัญหาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

5.1 ปรารถนาประโยชน์เพื่อความงามและอยู่เป็นสุขแห่งสงฆ์

สังคมยุคปัจจุบันย่อมแตกต่างจากสังคมยุคพุทธกาลอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย เทคโนโลยี ฯลฯ ดังนั้น คณะสงฆ์เองก็จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน แต่ถึงอย่างนั้นการปรับตัวจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของพระธรรมวินัยด้วย สิ่งที่จะทำให้คณะสงฆ์เกิดความงามและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข คือ ความเคร่งครัดในปาฏิโมกข์ศีล 227 สิกขาบท ที่ผ่านมามีตัวอย่างปัญหาเรื่องปาฏิโมกข์ศีลเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ คือ กรณีที่พระอธิการศิกฤทธิ โสตุถิโส เจ้าอาวาสวัดนาป่าพง อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี ได้ตัดปาฏิโมกข์ศีล และทำสังฆกรรมสวดปาฏิโมกข์เพียง 150 ข้อ ได้แก่ ปาราชิก 4 สังฆาติเสส 13 นิสสัคคียปาจิตติย 30 ปาจิตติย 92 ปาฏิเทศนียะ 4 อธิกรณสมณะ 7 โดยตัด อนียต 2 และเสขยวัตร 75 ทิ้งเสีย โดยอาศัยหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรต้นตอปีกุฏ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต 4 สูตร คือ วัชชีปุตตสูตร เสขสูตรที่ 2 เสขสูตรที่ 3 และเสขสูตรที่ 4 ว่า “สาธิกมิตฺถํ ภิกขเว ทิยพณฺสีกขาปทสํถํ อนวพณฺมาสํ อุตฺเทสํ อากจฺจติฯ สิกขาบท 150 ถวเนนฺนียมาสู่อุทฺเทสทุกกิงฺเถเนน”³⁴

ทางมหาเถรสมาคมได้ชี้แจง และตัดสินปัญหาประเด็นนี้ไว้ว่า คำในต้นฉบับภาษาบาลีที่เป็นเหตุแห่งการแปลว่า “ถวณ” คือ คำว่า “สาธิก” ซึ่งคำนี้สามารถแปลว่า “เกินกว่า” ก็ได้ ซึ่งอรรถกถาหลายแห่งกำหนดให้แปลว่า “เกินกว่า” เช่น คำว่า “สาธิกนวุติ” ให้หมายถึง “อติเรกนวุติ” แปลว่า “เกินกว่า 90” และอรรถกถาวัชชีบุตรสูตรระบุว่า เป็นการกล่าวถึงจำนวนสิกขาบทเท่าที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ใน

34. อัง.ติกุ. 20/524/296, 20/526/297, 20/527/299, 20/528/301 (บาสิมมร)

เวลาที่แสดงพระสูตรนี้เท่านั้น นั่นหมายถึงว่า หลังจากที่ทรงแสดงพระสูตรนี้ ก็ได้มีการบัญญัติสิกขาบทในพระปาติโมกข์เพิ่มเติมจนครบ 227 ข้อ ดังที่พระวินัยปิฎกเล่มที่ 8 คัมภีร์บริวารบันทึกไว้ว่า พระอุบาลีได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า สิกขาบทในพระปาติโมกข์มีจำนวนเท่าไร พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า มี 220 ข้อ เมื่อรวมกับอธิกรณสมณะตามคัมภีร์มหาวิงศ์อีก 7 ข้อ ก็ได้สิกขาบทในพระปาติโมกข์จำนวนทั้งสิ้น 227 ข้อ ดังนั้นที่ประชุมมหาเถรสมาคมวันที่ 27 สิงหาคม 2557 จึงมีมติ ดังนี้

1. อาศัยอำนาจตามมาตรา 15 ตี (4) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา จึงให้คณะสงฆ์ไทยถือปฏิบัติตามพระวินัยปิฎก ด้วยการสวดพระปาติโมกข์ 227 สิกขาบท

2. เพื่อการนี้ให้ทำเป็นประกาศมติมหาเถรสมาคม และมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแจ้งเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาคเพื่อทราบ แจ้งเจ้าคณะจังหวัดทั้งสองฝ่ายเพื่อแจ้งวัดในเขตปกครองทราบ และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ให้ดำเนินการได้ทันที โดยไม่ต้องรอรับรองรายงานการประชุม³⁵

การตัดสินปัญหานี้ของมหาเถรสมาคม ได้ยึดหลักพระธรรมวินัยโดยคำนึงถึงความงดงาม และความอยู่เป็นสุขแห่งสงฆ์ เพราะเสขยวัตร 75 ข้อ ในพระปาฏิโมกข์เป็นข้อบัญญัติ 4 หมวด คือ 1) หมวดสารูป (การสำรวมอริยาบถ การนุ่งห่ม) 2) หมวดโภชนาปฏิสังยุต (การรับบิณฑบาต การขบฉัน) 3) หมวดธรรมเทศนาปฏิสังยุต (มารยาทในการแสดงธรรม) 4) หมวดปกิณกะ (มารยาทการขบถ่าย) ทั้ง 4 หมวดนี้เปรียบเสมือนเป็นมารยาทของพระภิกษุเมื่อเข้าไปอยู่ในที่ชุมชน เป็นวัตรปฏิบัติที่จะนำความงดงามมาสู่คณะสงฆ์³⁶ และเมื่อคณะสงฆ์มีข้อวัตรปฏิบัติที่เหมือนกันย่อมนำมาซึ่งความอยู่เป็นสุขแก่คณะสงฆ์ในที่สุด

นอกจากนี้โดยวิสัยของพระอริยทั้งหลายย่อมมีความรักในวินัยยิ่งชีวิต ดังเช่นในกรณีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ก่อนดับขันธปรินิพพานว่า ถ้าสงฆ์หวังอยู่จะพึง

35. Isranews, ฉบับเต็มมติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยสวดพระปาติโมกข์ 150 ข้อ ‘พระอธิการศิกฤทธิ’, ออนไลน์, https://www.isranews.org/isranews/35159-buddhist_571217.html. [17 ธันวาคม 2557].

36. พระธรรมกิตติวงศ์, คำว่าด, (กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, 2548), 1154.

ถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียก็ได้³⁷ แต่พระอานนทไม่ได้ตรัสถามว่าสิกขาบทเล็กน้อยคืออะไร ในฎีกาอธิบายว่า เพราะอัยยาศัยของพระอริยเจ้าไม่มีความคิดที่จะยกเลิกพระวินัยจึงไม่ได้ถาม³⁸ เมื่อเป็นเช่นนั้นพระมหากัสสปจึงเสนอญัตติว่า จะไม่ถอนและไม่บัญญัติเพิ่ม คัมภีร์มีลทินปัญหาได้อธิบายประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า เปรียบเสมือนพระเจ้าจักรพรรดิตรัสแก่พระโอรสว่า บ้านเมืองอันใหญ่นี้เป็นของปกครองยาก เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว จงสละปัจฉันทประเทศตามประสงค์เถิด แต่พระราชกุมารเหล่านั้นยอมไม่สละ มีแต่จะหาเพิ่มขึ้นเพราะความโลภฉันท พระพุทธบุตรทั้งหลายมีแต่จะเพิ่มสิกขาบทอื่นเข้าไปอีก ด้วยความโลภในพระธรรม เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ฉันทนั้น³⁹ ดังนั้น ในประเด็นปัญหาเรื่องปาฏิโมกข์ศีลระหว่าง 150 ข้อและ 227 ข้อนี้ โดยอัยยาศัยแห่งพระพุทธบุตรแล้วย่อมยินดีในปาฏิโมกข์ศีล 227 ข้อมากกว่า

5.2 ประการประโยชน์เพื่อชมและยกย่องแห่งบุคคล

ความขัดแย้งของหมู่สงฆ์ที่เกิดจากการมีศีลสามัญญตา และทวิญญูสามัญญตาที่ไม่เสมอกันนั้น มิใช่เพิ่งเกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพานเท่านั้น แม้ในสมัยพุทธกาลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีพระชนนีชีพอยู่ก็เกิดความขัดแย้งอันเกิดจากการมีศีลสามัญญตา และทวิญญูสามัญญตาที่ไม่เสมอกันเช่นกัน ดังตัวอย่าง เช่น การที่พระเทวทัตเสนออวดฤๅ 5 ประการ อันมีการอยู่ป่าตลอดชีวิต เป็นต้น⁴⁰ ในปัจจุบันนี้ก็เช่นกัน เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลายได้ดับขันธปรินิพพานไปหมดแล้ว เหล่าสงฆ์สาวกทั้งหลายล้วนได้แต่ประพฤติดำจาริตของสาครุบาอาจารย์ตนเองบ้าง ศึกษาจากพระไตรปิฎก ตำราต่าง ๆ เองบ้าง เมื่อเป็นเช่นนั้นย่อมทำให้ข้อวัตรปฏิบัติตลอดจนการตีความหลักธรรมของแต่ละสำนักมีความแตกต่างกันไปมากบ้างน้อยบ้าง แต่เมื่อใดมีสำนักที่ได้มีลูกศิษย์นับถือเลื่อมใสมาก แต่มีข้อวัตรปฏิบัติ และการตีความหลักธรรมที่ผิดไปจากแนวจารีตนิยมเดิม ย่อมทำให้เกิดปัญหาขึ้น เพราะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

37. วิ.จ. 7/620/308 (ไทย.มมร)

38. วิ.จ.ฎีกา. 8/236-239 (ไทย.ปฎิ)

39. มลทินท.ฎีกา. 1/204-205 (ไทย.ปฎิ)

40. วิ.มทา. 1/590/710 (ไทย.มมร)

มาตรา 20 กำหนดให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม⁴¹

ดังเช่น กรณีของสำนักสันตติโศกซึ่งนำโดยพระโพธิรักษ์ มีหลักคำสอนที่สำคัญในเรื่องเกี่ยวกับความเคร่งครัดในศีล มีความขยัน มัธยัสถ์ ไม่บริโภคนื้อสัตว์ มุ่งพัฒนาตนเองและสังคม เป็นต้น แต่ความที่มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นปฏิกริยาต่อวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์ไทย และชาวพุทธทั่วไปที่เห็นว่าย่อยหย่อน ประกอบกับการได้รับความนิยมเลื่อมใสจากประชาชนในวงกว้าง ทำให้สำนักสันตติโศกพบกับอุปสรรคและปัญหา จากความขัดแย้งกับคณะสงฆ์ และชาวพุทธฝ่ายจารีตนิยมอย่างมาก ด้วยประเด็นจากข้อปฏิบัติปลีกย่อยบางประการ เช่น การไม่โกนคิ้ว การถือมังสวิรัต การทำตัวเคร่งครัดเกินพอดี เป็นต้น ตลอดจนข้อกล่าวหาเรื่องการตีความพระธรรมวินัยผิดไปจากแนวจารีตนิยม จนกระทั่งในที่สุดสำนักสันตติโศกก็ได้ประกาศลาออกจกมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ 6 ส.ค. 2518 ซึ่งกรณีนี้มีผู้พิพากษาท่านหนึ่งให้ทัศนะในเรื่องนี้ว่า “การลาออกจากการปกครองของมหาเถรสมาคมเป็นการสั่นคลอนสถาบันและระบบศักดิ์นา” นี่จึงเป็นเหตุให้พระโพธิรักษ์ได้ถูกจับดำเนินคดี ทั้งโดยทางมหาเถรสมาคมและโดยทางศาล ในที่สุดพระโพธิรักษ์ถูกตัดสินให้มีความผิดฐานแต่งกายเลียนแบบสงฆ์ สนับสนุนและบวชให้โดยไม่มีอำนาจตามกฎหมายคณะสงฆ์ ลงโทษจำคุก 54 เดือน รอลงอาญา 2 ปี และห้ามประพฤติผิดซ้ำอีก โดยให้มีการคุมความประพฤติ แต่พระโพธิรักษ์และลูกศิษย์ไม่ได้คิดว่าตนทำผิดต่อรัฐและศาสนา กลับคิดว่าตนเองถูกข่มเหงรังแก ซึ่งถือว่าเป็นการเสริมสร้างบารมีธรรมให้แกร่งกล้ายิ่งขึ้น⁴²

การตัดสินโดยอาศัยแห่งการข่มและยกย่องบุคคลนี้เหมือนดาบสองคม ถ้าผู้ปกครองเป็นอนุรักษนิยม ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดภาวะผู้นำ จะทำให้พระสงฆ์ที่มีความคิดก้าวหน้า เป็นนักพัฒนามักแยกตัวออกมาทำงานอิสระโดยไม่รอการสนับสนุนจากมหาเถรสมาคม ส่วนข้อดี คือ ความมีเอกภาพ มีการปกครองเป็นลำดับ

41. มหาเถรสมาคม, *มหาเถรสมาคมกับการปกครองคณะสงฆ์*, ออนไลน์, <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=content1&id=6>. [26 ก.ค. 2564].

42. รศ. ดร.ภัทรพร สิริกาญจน, “สำนักสันตติโศก: ความเป็นมาและบทบาททางศาสนาในสังคมไทย”, *งานวิจัยทุนสนับสนุน*, (ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), 102-108.

ชั้น จึงดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างพร้อมเพรียงกัน ดังนั้น ถ้าพิจารณาโดยรอบด้าน พระเถระผู้ใหญ่ผู้ทำหน้าที่ปกครองควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สนับสนุนกิจกรรมที่ก้าวหน้าพัฒนา และมุ่งมั่นแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เพื่อร่วมมือประสานพลังช่วยกันทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบไป⁴³

การตัดสินอธิกรณ์โดยมุ่งประโยชน์เพื่อชม หรือยกย่องแห่งบุคคล จำเป็นต้องกระทำด้วยความปราศจากอคติ และเป็นไปเพื่อป้องกันและกำจัดอาสวะกิเลสด้วย และที่สำคัญ คือ ต้องประกอบด้วยปัญญาพิจารณาบุคคลนั้น ๆ ว่าสมควรจะชมหรือยกย่อง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺมณทึทฺถวชฺม ยกฺยงฺกณทึทฺถวชฺม”⁴⁴ หาไม่แล้วการตัดสินโดยมุ่งชม หรือยกย่องบุคคลโดยปราศจากปัญญากำกับ อันเป็นไปเพียงเพราะบุคคล หรือคณะนั้นมีข้อวัตรปฏิบัติผิดแผกไปจากตน หรือจากแนวจารีตที่ตนยึดถือ ย่อมเป็นไปเพื่อลุแก่อำนาจ หรือประโยชน์ของตน ในที่สุดอาจจะก่อให้เกิดโทษอันร้ายแรงแก่พระพุทธศาสนาโดยไม่รู้ตัว

5.3 ปรารภประโยชน์เพื่อการป้องกันและกำจัดอาสวะกิเลส

พระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธทรงแสดงและบัญญัติ ล้วนเป็นไปเพื่อการฝึกหัดขัดเกลาดนเองให้หมดกิเลส เข้าสู่พระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระภิกษุผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนานั้น มีหน้าที่อยู่ 2 ประการ ได้แก่ 1) **คันถธุระ** คือ การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพุทธวจนะ คือ พระไตรปิฎกก็ดี ตามสมควรแก่ปัญญาของตนแล้วทรงไว้ กล่าวบอกพุทธวจนะนั้น 2) **วิปัสสนาธุระ** คือ การเริ่มตั้งความสิ้น และความเสื่อมไว้ในอรรถภาพ ยังวิปัสสนาให้เจริญ ด้วยอำนาจแห่งการติดต่อแล้ว ถือเอาพระอรรถของภิกษุผู้มีความประพฤติกเล้าคล่อง ยินดียิ่งแล้ว ในเสนาสนะอันสงัด⁴⁵ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาใดขึ้นแก่คณะสงฆ์ ผู้ปกครองจึงพึงตัดสินปัญหานั้น ๆ โดยให้เป็นไปเพื่อการป้องกันและกำจัดกิเลสอาสวะ ทั้งนั้นเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายสูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา คือ การกำจัดกิเลส เข้าสู่พระนิพพานนั่นเอง

43. เรื่องเดียวกัน, 107.

44. ขุ.ชา. 27/2442/532 (บาลี.มมร)

45. ขุ.ธ.อ. 40/11-12 (ไทย.มมร)

ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นในคณะสงฆ์อย่างหนึ่ง คือ การที่พระภิกษুবวชมาแล้วไม่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ 2 ประการตามพระพุทธโอวาท แต่กลับมุ่งปฏิบัติมิจฉาอาชีวะ คือ เจริญงานวิชา เช่น หายอวัยวะ หายฟัน ดูดวง ปลุกเสกของขลัง ฯลฯ⁴⁶ บรรดามิจฉาอาชีวะ หรือเจริญงานวิชาเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมานาน ได้ผสมเป็นเนื้อเดียวกับพระพุทธศาสนา จนผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาทางพระพุทธศาสนาแยกแยะไม่ออกว่า วัตถุหรือพิธีกรรมนั้น ๆ เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาหรือไม่ พิธีกรรมบางอย่างพัฒนาจนกลายมาเป็นประเพณีของชาวพุทธก็มี เนื่องจากมิจฉาอาชีวะเหล่านี้บางอย่างผิดกฎหมาย บางอย่างก็ไม่ผิดกฎหมาย สิ่งที่ไม่ผิดกฎหมายย่อมตัดสินได้ง่ายด้วยตัวบทกฎหมายที่มีขั้นตอนดำเนินการชัดเจน แต่สิ่งที่ไม่ผิดกฎหมาย และเป็นเนื้อเดียวกับพระพุทธศาสนาในสังคมยุคปัจจุบัน เป็นการยากที่จะหาข้อปฏิบัติอันสมดุลระหว่าง ศีล-ธรรม ประเพณี-กฎหมาย

ปัญหาเรื่องพระภิกษุประกอบมิจฉาอาชีวะนี้อยู่คู่กับคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน จะมีกรณีให้เป็นข่าวครึกโครมเป็นระยะ ๆ เช่น กรณีของเณรแอ (สามเณรหาญ รักษาจิตร) แห่งวัดหนองระกำ จ.สระบุรี แม้ว่าอายุจะถึงเกณฑ์สามารถอุปสมบทได้แล้ว แต่ก็ไม่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ กลับเลือกถือครองเพศสามเณรเพื่อที่จะร่ำเรียนไสยศาสตร์มนต์ดำจากอาจารย์เขมร จนมีความเชี่ยวชาญในการทำพิธีทางไสยศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2537 ได้ใช้ไฉ่ตุนเมรุวัดหนองระกำทำพิธีปลุกเสกกุมารทอง โดยมีขั้นตอนของการย่างศพเด็ก เมื่อได้รับการสอบสวนจึงถูกกรมการศาสนาจับสึกพร้อมแจ้งจับข้อหาอวดอุตตริมนุชยธรรมที่ไม่มีในตัว ถูกตัดสินจำคุกข้อหาขโมยศพเป็นเวลา 1 ปี⁴⁷ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบเห็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเปิดสำนักไสยศาสตร์ตั้งอยู่ทั่วไปเป็นปกติ เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น ดูดวงบั้ง ไขหอยบั้ง ปลุกเสกบั้ง สะเดาะเคราะห์บั้ง เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นวิถีทางที่ทำให้ห่างจากหนทางแห่งการป้องกันและกำจัดกิเลสอาสวะทั้งสิ้น

46. ที.สี. 9/114-121/133-136 (ไทย.มมร)

47. Sanook, ย้อนอดีตเณรแอ จอมขมังเวทย์, ออนไลน์, <https://www.sanook.com/news/945041>.

มิจฉาอาชีวะที่ผิดกฎหมายนั้นสามารถให้กฎหมายจัดการได้โดยง่าย แต่มีฉาอาชีวะบางอย่าง เช่น ดูดวง ไบ๋ห่วย ปลุกเสก สะเดาะเคราะห์ เป็นต้น นอกจากจะไม่ผิดกฎหมายแล้ว ยังถูกปลุกฝังเป็นวิถีชีวิตประจำวัน เป็นประเพณีคู่คนไทยมาช้านาน จนคนทั่วไปแยกแยะไม่ออกว่าสิ่งใดใช่ หรือไม่ใช่คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีฉาอาชีวะเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนออกห่างจากเส้นทางมรรคผลนิพพานไปเรื่อย ๆ ดังนั้น คำถามสำหรับพุทธบริษัททุกท่าน คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถลดละเลิกมิจฉาอาชีวะทั้งที่ผิดกฎหมายและถูกกฎหมาย ให้แยกออกจากพระพุทธศาสนาโดยไม่ทอดทิ้งชาวพุทธผู้ยังลุ่มหลงด้านไสยศาสตร์ไว้เบื้องหลัง เพื่อให้คณะสงฆ์ทั้งสังฆมณฑลตลอดจนคฤหัสถ์ชาวพุทธทั้งหลายเข้ามาอยู่ในเส้นทางแห่งการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา อันเป็นวิธีการกำจัดกิเลสโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นหนทางสู่พระนิพพานที่แท้จริง

5.4 ปรารถนาประโยชน์เพื่อความเลื่อมใสแห่งชุมชน

พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองได้จำเป็นต้องอาศัยศรัทธาจากประชาชน พระภิกษุสงฆ์จำเป็นต้องประพาสดินให้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา จะเห็นได้ว่าพระวินัยบางส่วน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่หมู่ชนที่ยังไม่เลื่อมใส และยังคงความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดยิ่ง ๆ ขึ้นไปแก่หมู่ชนที่เลื่อมใสแล้ว พฤติกรรมบางอย่างของพระภิกษุสงฆ์ บางสังคมไม่ใส่ใจ ในขณะที่เดียวกันบางสังคมอาจถือเป็นเรื่องสำคัญ เช่น การพักค้างในสถานที่ไม่ใช่วัด การประกอบอาหารฉันเอง เป็นต้น เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีฐานคิดแบบจารีตนิยม ทำให้ภิกษุผู้อยู่อย่างสมณะ แสดงออกถึงความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยจะได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากสังคมไทย ดังนั้น ความศรัทธาพระพุทธศาสนาในสังคมไทยโดยมากจึงผูกกับตัวบุคคล เนื่องจากการผูกศรัทธาไว้กับตัวบุคคลมีความไม่แน่นอน ถ้าบุคคลนั้นทำผิดทำพลาดจะด้วยตั้งใจหรือถูกกลั่นแกล้งก็ดี ย่อมทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาจนอาจนำมาสู่ความเลื่อมใสศรัทธาต่อคณะสงฆ์ทั้งสังฆมณฑลได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระชื่อดังทั้งหลายเป็นข่าวใหญ่รู้กันในสังคมวงกว้าง มักมีเรื่องสตรีเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วยเสมอ เช่น กรณีพระใบฎิกานิกร ธรรมวาที (พ.ศ. 2534) พระนักเทศน์ชื่อดังถูกกล่าวหาว่า ได้เสพเมถุนต้องปาราชิก ศาลสงฆ์มีมติระบุความผิดว่าเป็นปฐมปาราชิก ให้ขาดจากความเป็นพระ หรือกรณีพระยันตระ อมโรภิกขุ (พระวินัย อมโร) (พ.ศ. 2537) ถูกกล่าวหาว่ามีการเสพเมถุนต้องปาราชิก มหาเถรสมาคมมีมติให้ขาดจากความเป็นพระ แต่ไม่ยอมรับมติสงฆ์ได้หลบหนีไปประเทศสหรัฐอเมริกา และได้รับสถานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง⁴⁸ หรือพระภวนาพุทโธ (พระมหาจำลอง กิตติปัญโญ) (พ.ศ. 2538) ถูกกล่าวหาว่ากระทำอนาจารและข่มขืนเด็กสาวเขา ถูกตัดสินจำคุก 50 ปี⁴⁹ แต่ต้องโทษจริงราว 20 ปี⁵⁰ เป็นต้น ถึงแม้กรณีเหล่านี้จะถูกตัดสินว่ามีความผิดจริง แต่มีที่นาสังเกตว่าพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาเหล่านี้ต่างปฏิเสธไม่ยอมรับข้อกล่าวหา และปฏิเสธตนเป็นบรรพชิต ไม่ทั้งการปฏิบัติธรรมตราบกระทั่งปัจจุบันหรือบางท่านตราบกระทั่งสิ้นชีวิต แต่ละท่านต่างมีลูกศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มาร่วมปฏิบัติธรรมเป็นสักขีพยานร่วมรู้เห็นจริยวัตรเหล่านั้นมากมาย⁵¹ การประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในเส้นทางการปฏิบัติธรรมตลอดชีวิต ซึ่งอยู่ในสายตาลูกศิษย์มากมายนั้นเป็นเครื่องยืนยันพฤติกรรมของแต่ละท่านได้เป็นอย่างดี ดังพระพุทธรักษาชีวิตว่า “ศีลพึงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน ความสะอาดพึงรู้ได้ด้วยถ้อยคำ กำลังใจพึงรู้ได้ในอันตราย ปัญญาพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา”⁵² ไม่ว่าความจริงจะเป็นเช่นไร แต่สุดท้ายแล้วสิ่งที่ตนทำไว้ตลอดชีวิตนั้นแหละจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ตนเองได้ดีที่สุด ดังสุภาษิตว่า “หนทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน”

48. Springnews, สรุปลให้ ย้อนรอย “อดีตพระยันตระ” จากพระชื่อดัง ถูกแฉ ล่วงละเมิดสตรี, ออนไลน์, <https://www.springnews.co.th/feature/817378>. [22 ตุลาคม 2564].

49. MGR Online, ฎีกาพิพากษาขึ้นคุก 50 ปี “ภวนาพุทโธ” ข่มขืนเด็ก!, ออนไลน์, <https://mgronline.com/crime/detail/9520000050952>. [7 พฤษภาคม 2566].

50. Amarin, เปิดความลับ “ภวนาพุทโธ” ใช้ 14 ล้านสร้างบุญ ญาติรอกลับบ้านฝั่งศพพอ (คลิป), ออนไลน์, <https://www.amarintv.com/news/detail/77866>. [1 พฤษภาคม 2566].

51. มิลา บาฮันต์, เกิดอะไรขึ้นกับเมืองพุทธ!!! หรือขบวนการล้มล้างมีอยู่จริง!!!, ออนไลน์, http://clearmai.blogspot.com/2016/06/blog-post_21.html. [31 กรกฎาคม 2566].

52. อจ.จตุกก. 21/192/216–219 (ไทย.มมร)

หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง อธิกรณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งมีต้นเหตุจากการไม่สำรวมในข้อวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับสตรี ดังโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เคยให้ไว้แก่พระอานนท์ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานในเรื่องสตรีว่า ไม่ควรเห็น ถ้าเห็น ไม่ควรเจรจา ถ้าเจรจา ต้องตั้งสติไว้⁵³ ข้อวัตรปฏิบัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ให้เหล่าพระภิกษุได้ประพฤติปฏิบัติตาม คือ ภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดในการป้องกันทั้งกิเลสที่จะเกิดขึ้นในจิตใจตนเอง และภัยที่จะเกิดขึ้นจากภายนอกทั้งหลาย เพราะถ้าพระภิกษุมีความสำรวมระวังโดยเฉพาะในเรื่องสตรีแล้ว ก็เปรียบเสมือนมีเกราะป้องกันภัยอย่างดีจากการใส่ร้ายป้ายสีจากผู้ไม่หวังดีทั้งหลาย

ปัจจุบันนี้ชาวพุทธมีความศรัทธาในตัวบุคคลมากกว่าความเป็นหมู่สังฆ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับพระภิกษุผู้เป็นศูนย์รวมความศรัทธานั้น ย่อมกระทบต่อความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธในวงกว้าง⁵⁴ การแก้ไขเรื่องนี้ในระยะยาว คือ การปลูกฝังให้เหล่าพุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาในหมู่สังฆมากกว่าตัวบุคคล ดังนั้น คณะสงฆ์โดยเฉพาะพระเถระผู้ใหญ่ขึ้นปกครองต้องทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา คือ ต้องมีภาวะผู้นำ มีความคิดก้าวหน้า ประยุกต์หลักธรรมให้เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่เพื่อดึงดูดใจคนรุ่นใหม่ได้ โดยไม่ทิ้งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไว้ข้างหลัง เพื่อรักษาคนรุ่นใหม่เอาไว้ให้ได้ด้วยเช่นกัน เหนือสิ่งอื่นใดต้องมีความมุ่งมั่น จริงจัง จริงใจในการแก้ไขปัญหาใด ๆ อันเกิดขึ้นในคณะสงฆ์อย่างเป็นธรรม อย่าให้สังคมเห็นว่ามียศ 4 คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว อันจะนำความวิบัติสู่ตนเองและผู้อื่น⁵⁵ การปราศจากอคติของคณะสงฆ์ผู้ปกครองย่อมนำมาซึ่งความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ ไม่ว่าจะมียศหรือนัยใหญ่ใดเกิดขึ้น อธิกรณ์นั้นย่อมสงบลงได้ด้วยดีโดยกระบวนการยุติธรรม และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

53. ที.มทา. 10/132/114 (ไทย.มมร)

54. พระมหาดำรงค์ ปชโชตขโย, “รูปแบบการแก้ไขวิกฤติศรัทธาในพระสงฆ์ตามหลักปุคคลปปสาทสูตร”, วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2565), 195.

55. เกษม จิตลิตา, “อคติ 4: หลักการบริหารจัดการของผู้นำ”, วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561), 85.

นอกจากนี้ต้องมีปฏิบัติการเผยแพร่ธรรมะเชิงรุกมุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้แก่ 1) พระพุทธรูป คือ มีความเคารพกราบไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ที่ไหน 2) พระธรรม คือ กระตุ้นให้เกิดการศึกษาหลักธรรมโดยเฉพาะพระไตรปิฎก ไม่ใช่แต่เรียนวิชา มนต์ คาถาอื่น ๆ 3) พระสงฆ์ คือ สังฆะหรือหมู่สงฆ์ โดยแยกแยะให้ออกว่าพระดีพระแท้ คือ พระที่มุ่งประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่ใช่พระเกจิอาจารย์ที่ดูดงแมน ให้หยาบแมน เขียนยันต์เก่ง หรือเสกของขลังเก่ง เป็นต้น เช่นนี้จึงเป็นการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

5.5 ประการประโยชน์เพื่อความตั้งมั่นสืบทอดพระพุทธธรรมวินัย

พระธรรมที่ทรงแสดง และพระวินัยที่ทรงบัญญัติเปรียบเสมือนพระศาสดาแทนพระองค์ ดังนั้น トラบใดที่พระธรรมวินัยยังตั้งมั่นอยู่เพียงใด พระพุทธศาสนาก็จะยังมั่นคงสืบทอดเพียงนั้น ดังนั้น การช่วยกันรักษาพระธรรมวินัยให้ตั้งมั่นสืบทอดไปจึงนับว่าเป็นงานสำคัญยิ่งของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ แต่จากประวัติศาสตร์ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ล้วนมาจากความมีศีลสามัญญตา และทักขิณสามัญญตาไม่เสมอกัน ดังเช่นในกรณีที่มีผู้ร้องเรียนวัดพระธรรมกาย 4 เรื่อง คือ 1) การก่อสร้างศาสนสถานใหญ่โต 2) การประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง 3) การกล่าวอวดอ้างถึงอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อด 4) การรวบรวมเงินบริจาคจำนวนมาก ในการนี้มหาเถรสมาคมจึงได้มอบหมายให้พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) เจ้าคณะภาค 1 วัดยานนาวา ไปดำเนินการ เมื่อพระพรหมโมลี พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว สรุปให้วัดพระธรรมกายดำเนินการ 4 ประการ คือ 1) ให้วัดพระธรรมกายเปิดการสอนพระอภิธรรม เพื่อให้มีศักยภาพในด้านการศึกษาขั้นสูงสุดทางด้านปริยัติและคันถธุระ 2) เน้นให้ปฏิบัติบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐาน 3) เน้นให้สำรวมระวังในพระธรรมวินัย 4) ให้วัดพระธรรมกายปฏิบัติตามกฎ มส. ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช อย่างเคร่งครัด ในการประชุม มส. วันที่ 22 มี.ค. 2542 มีสมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานที่ประชุม พิจารณาเรื่องนี้แล้วมีมติว่า “ที่เจ้าคณะภาค 1 ดำเนินการนั้นชอบแล้ว”⁵⁶

56. สมาน สุดโต, *วิพากกรรมวัดพระธรรมกาย ธรรมชโย และ มส.*, ออนไลน์, <https://www.posttoday.com/politics/416106>. [14 กุมภาพันธ์ 2559].

เมื่อวัดพระธรรมกายได้รับคำแนะนำจากเจ้าคณะภาค 1 ตั้งแต่ ปี 2542 จึงได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมขึ้น เพิ่มเติมจากโครงการโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการเรียนการสอนนักระรมและบาลี โดยเฉพาะการเรียนการสอนบาลี ที่มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 มีผลการสอบมาเป็นอันดับ 1 มากกว่า 10 ครั้ง มีรายละเอียดบางส่วนในการดำเนินการตามคำแนะนำจากเจ้าคณะภาค 1 ดังนี้⁵⁷

1) ให้วัดพระธรรมกายเปิดการสอนพระอภิธรรม เพื่อให้มีศักยภาพในด้านการศึกษาศึกษาขั้นสูงสุดทางด้านปริยัติและคันถธุระ วัดพระธรรมกายได้ดำเนินการตามคำแนะนำนี้หลายประการ เช่น

(ก) โครงการโรงเรียนพระปริยัติธรรม เริ่มเปิดให้มีการเรียนการสอนบาลีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2556 มีบรรชีตสอบผ่าน ป.ธ. 9 จำนวน 65 รูป และมีฆราวาสสอบผ่านบาลีศึกษา 9 จำนวน 5 ท่าน

(ข) โครงการนักระรมและธรรมศึกษา เริ่มเปิดให้มีการเรียนการสอนนักระรมตรี โท เอก ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2556 มีจำนวนผู้เรียนธรรมศึกษาหลายพันคน โดยในปี พ.ศ. 2555 มีนักเรียนผู้เป็นบรรพชิต 1,976 รูป ฆราวาส 2,939 ท่าน

(ค) โครงการอภิธรรมศึกษา เริ่มเปิดให้มีการเรียนการสอนพระอภิธรรมตามคำแนะนำของเจ้าคณะภาค 1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2556 มีผู้สอบผ่านหลักสูตรพระอภิธรรมบัณฑิตนับตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสูงสุดรวมทั้งสิ้น 1,191 ท่าน และมีผู้สอบผ่านหลักสูตรอภิธรรมศึกษาทางไกล นับตั้งแต่ต้นจนถึงปี พ.ศ. 2556 จำนวนกว่า 2,000 ท่าน เป็นต้น⁵⁸

57. ข้อมูลนำมาจากหนังสือ “70 ปี พระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อดัมมชโย) กับ 100 กว่าโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก” ซึ่งมีข้อมูลถึง พ.ศ. 2556 ถึงแม้จะเป็นข้อมูลที่ผ่านมาแล้วระยะหนึ่ง แต่ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอการวิเคราะห์หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการเป็นสำคัญ และเห็นว่าเนื้อหาเป็นข้อมูลทางสถิติจากหนังสือที่จัดพิมพ์โดยวัดพระธรรมกายเอง จึงมีความน่าเชื่อถือมากกว่าข้อมูลจากแหล่งภายนอกอื่น แต่ถ้าเมื่อใดทางวัดพระธรรมกายได้จัดทำเอกสารที่เป็นทางการ และมีข้อมูลที่ปัจจุบันมากกว่านี้ เมื่อนั้นผู้เขียนจะได้นำมาเสนอในโอกาสต่อไป

58. วัดพระธรรมกาย, 70 ปี พระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อดัมมชโย) กับ 100 กว่าโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก, (ปทุมธานี: มูลนิธิธรรมกาย, 2557), 129–131.

2) **แนะนำให้ปฏิบัติบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐาน** วัดพระธรรมกายได้จัดให้มีการปฏิบัติเจริญสมาธิภาวนาเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ ตลอดจนส่งสอนการบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐานผ่านโครงการต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น

(ก) **โครงการอุปสมบทหมู่ 1 แสนรูป ครั้งที่ 1** (ภาคฤดูร้อน) ม.ค.-มี.ค. 2553, ครั้งที่ 2 (ภาคเข้าพรรษา) ก.ค.-พ.ย. 2553, ครั้งที่ 3 (ภาคฤดูร้อน) มี.ค.-เม.ย. 2554, ครั้งที่ 4 (ภาคเข้าพรรษา) มิ.ย.-พ.ย. 2554, ครั้งที่ 5 (ภาคฤดูร้อน) มี.ค.-พ.ย. 2555, ครั้งที่ 6 (ภาคเข้าพรรษา) ก.ค.-พ.ย. 2555, ครั้งที่ 7 (ภาคฤดูร้อน) มี.ค.-พ.ค. 2556, ครั้งที่ 8 (ภาคเข้าพรรษา) ก.ค.-พ.ย. 2556⁵⁹

(ข) **โครงการบวชอุปาสกแก้ว 29-31 ม.ค. 2542** จำนวนกว่า 200,000 คน

(ค) **โครงการบวชอุปาสกแก้วหน่ออ่อน 1 ล้านคน ครั้งที่ 1** 7-9 ส.ค. 2541 จำนวนกว่า 140,000 คน, ครั้งที่ 2 8-15 มี.ค. 2553, ครั้งที่ 3 16-29 เม.ย. 2553, ครั้งที่ 4 16-29 ธ.ค. 2553, ครั้งที่ 5 29 พ.ค.-5 มิ.ย. 2554 เป็นต้น⁶⁰

ส่วนในข้อแนะนำที่ 3-4 คือ 3) **แนะนำให้สำรวมระวังในพระธรรมวินัย** 4) **ให้วัดพระธรรมกายปฏิบัติตามกฎ มส. ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช อย่างเคร่งครัด** นั้น เป็นสิ่งที่ทางผู้บริหารวัดพระธรรมกายคงได้นำไปยึดถือปฏิบัติ และกำชับแก่ลูกวัดให้ยึดถือปฏิบัติตาม คงได้มีการแสดงออกผ่านโครงการใด ๆ ของวัดอย่างเป็นรูปธรรม จึงมิได้นำเสนอในที่นี้

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่คณะผู้ปกครองสงฆ์สูงสุด คือ มหาเถรสมาคมก็ดี พระพรหมโมลี เจ้าคณะภาค 1 ผู้ดำเนินการพิจารณาอธิกรณ์ก็ดี ตลอดจนถึงวัดพระธรรมกาย ผู้รับข้อเสนอแนะของผู้ปกครองมาปฏิบัติ ล้วนดำเนินการโดยตั้งอยู่บนประโยชน์แห่งการตั้งมั่นสืบไปแห่งพระธรรมวินัย เพราะเมื่อพุทธบริษัท 4 ทั้งบรรพชิตและฆราวาสยังมีการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติอยู่ทุตรานใด พระธรรมวินัยย่อมยังคงเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น

59. เรื่องเดียวกัน, 32-47.

60. เรื่องเดียวกัน, 80-88.

6. สรุป

หลังจากพุทธปรินิพพานไม่นาน ได้มีประเด็นปัญหาว่ามีภิกษุสุภทัชกล่าวจ้วงจาบพระวินัย พระมหากัสสปะจึงชักชวนคณะสงฆ์ให้ทำสังคายนาทำให้พระธรรมวินัยตั้งมั่นดำรงอยู่มาตราប់เท่าทุกวันนี้ และหลังจากทำสังคายนาเสร็จแล้วยังมีปัญหาพระวินัยเรื่องอาบัติเล็กน้อย ที่คณะสงฆ์มีความเห็นไม่ตรงกัน พระมหากัสสปะจึงเสนอญัตติหุติกรรมวาจา ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ถอนบัญญัติที่ทรงบัญญัติแล้ว สมาทานประพฤตินิสัยขาบทั้งหลายตามที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ซึ่งสงฆ์ทั้งปวงในที่นั้นล้วนเห็นสมควรตามญัตตินั้น ซึ่งญัตตินี้ได้ถูกนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะสงฆ์นิกายเถรวาทในกาลต่อมา โดยหลักการที่พระมหากัสสปะใช้วินิจฉัยปัญหาพระวินัยที่เกิดขึ้นนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์เทียบเคียงได้กับประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย 10 ประการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ โดยแบ่งได้ 5 ข้อ คือ 1) ปราบปรามประโยชน์เพื่อความสงบและอยู่เป็นสุขแห่งสงฆ์ 2) ปราบปรามประโยชน์เพื่อชมและยกย่องแห่งบุคคล 3) ปราบปรามประโยชน์เพื่อการป้องกันและกำจัดอาสวะกิเลส 4) ปราบปรามประโยชน์เพื่อความเลื่อมใสแห่งชุมชน 5) ปราบปรามประโยชน์เพื่อความตั้งมั่นสืบไปแห่งพระธรรมวินัย หลักทั้ง 5 ประการนี้สามารถนำมาใช้พิจารณากับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันได้ด้วย ดังนั้น ถ้าสงฆ์วินิจฉัยปัญหาพระวินัยโดยยึดถือตามหลักการนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การประพฤติดุธรรมเป็นไปได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ย่อมจะไม่มีปัญหาเกิดขึ้นเลย เพราะว่าการวินิจฉัยนั้นย่อมเป็นไปเพื่อกำจัดกิเลสอาสวะบรรลุดุธรรมเป็นพระอรหันต์อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาโดยส่วนเดียว

รายการอ้างอิง

- เกษม จิตติสัทธา. “อคติ 4: หลักการบริหารจัดการของผู้นำ”. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2561). 85–99.
- ทศพร ศรีคำ/กลมเกลียว. *พระไตรปิฎกและการตีความ*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- ประพันธ์ ศุภสร. *สัมมนาพระไตรปิฎกและอรรถกถา*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562.
- ป๋วย แสงฉาย. *พระไตรปิฎก มหาวิดถารนัย ๕๐๐๐ กัมม*. กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี, 2528.
- _____. *มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถาฎีกา*. กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี, 2511.
- พระธรรมกิตติวงศ์. *คำวัด*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, 2548.
- พระมหาดำรงค์ ปชฺโชตชโย. “รูปแบบการแก้ไขวิกฤติศรัทธาในพระสงฆ์ตามหลักบุคคลุปปาสทสูตร”. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม–กันยายน 2565). 196–205.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. “สิกขาบทในพระปาฏิโมกข์เกิดขึ้นเมื่อใด”. *วารสารธรรมธारा*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม–ธันวาคม 2558). 13–54.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551.
- ภัทรพร สิริกาญจน. “สำนักสันติอโศก: ความเป็นมาและบทบาททางศาสนาในสังคมไทย”. *งานวิจัยทุนสนับสนุน. ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2540.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกสยามรัฐ ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539.
- _____. *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2555.
- _____. *สยามภณูสูตรสส เตปิฎก*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.

มหาเถรสมาคม. มหาเถรสมาคมกับการปกครองคณะสงฆ์. ออนไลน์. <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=content1&id=6>. [26 กรกฎาคม 2564].

มิลา บายันต์. เกิดอะไรขึ้นกับเมืองพุทธ!!! หรือขบวนการล้มล้างมีอยู่จริง!!!. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ. http://clearmai.blogspot.com/2016/06/blog-post_21.html. [31 กรกฎาคม 2566].

วัดพระธรรมกาย. 70 ปี พระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อดมฺมชโย) กับ 100 กว่าโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก. ปทุมธานี: มูลนิธิธรรมกาย, 2557.

สมาน สุตโต. วิभागกรรมวัดพระธรรมกาย อัมมชโย และ มส. ออนไลน์. <https://www.posttoday.com/politics/416106>. [14 กุมภาพันธ์ 2559].

สุภาพรณ ณ บางช้าง. ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

เสถียร โพธิ์นันทะ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.

Amarin. เปิดความลับ “ภาวนาพุทธโธ” ใช้ 14 ล้านสร้างบุญ ญาติรอกลับบ้านฝั่งศพ พ่อ (คลิป). ออนไลน์. <https://www.amarintv.com/news/detail/77866>. [1 พฤษภาคม 2566].

Isranews. ฉบับเต็ม! มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยสวดพระปาติโมกข์ 150 ข้อ ‘พระอธิการศีกฤทธิ’. ออนไลน์. https://www.isranews.org/isranews/35159-buddhist_571217.html. [17 ธันวาคม 2557].

MGR Online. ฎีกาพิพากษายืนคุก 50 ปี “ภาวนาพุทธโธ” ข่มขืนเด็ก!. ออนไลน์. <https://mgronline.com/crime/detail/9520000050952>. [7 พฤษภาคม 2566].

Sanook. ย้อนอดีตเณรแอ จอมขมังเวทย์. ออนไลน์. <https://www.sanook.com/news/945041>. [23 มิ.ย. 2553].

Sping. สรุปีให้ ย้อนรอย “อดีตพระยันตระ” จากพระชื่อดัง ถูกแฉ ล่วงละเมิดสีกา. ออนไลน์. <https://www.springnews.co.th/feature/817378>. [22 ตุลาคม 2564].